„ЗАСТАВА“ излази трипут у недељи и то: средом, петком и недељом.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 12 фор.
на по године . . . . . 6 „
на четврт године . . . . . 3 „
на један месец . . . . . 1 „

За Србију:
(у сребру.)
На годину 120 гроша, на пола године 60 г. на четврт године 30 гроша чарш

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6. нов. од сваке зрсте оваких ситних слова, а за жигсе плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад, у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви листа у месту могу се добити по 10 нов. у трговини Љ. Стефановића и браће М. Поповића код „црвене руже

БРОЈ 82 — У НОВОМЕ САДУ, У СРЕДУ 16. (28.) ЈУЛА 1875. — ГОДИНА X.

ХЕРЦЕГ. УСТАНАК И ЦРНА ГОРА.

Пре неколико дана казали смо на овом месту, да и ако још није јасан прави повод побуни у Херцеговини, ипак је толико извесно, да је месне или покрајинске природе, и да се из ње неће заталасати „источно питање.“ Тако је данашња констелација и у Европи и на балканском полуотоку. Три цара учинише савез за мир.

Истина да је у сред тога савеза пала бомба Бизмаркове претње Француској, али је на брзо погасише.

Истина да нам „Глас Црногорца“ у 20. броју навести пријатељске одношаје, и савез између Црне Горе и Србије, и њини владалаца, што би предвестити дало намеру скоре заједничке радње у корист страдајуће браће у Турској, али ко познаје значај и правац прекосавске владе, под којом је савез склопљен, морао је више него посумњати, да се тим савезом од стране прекосавске владе ишло на друго што, него да се у даној прилици баш задржи рука Црне Горе, а с друге стране да реакцији и Србији тај „нимбус савеза“ са Црном Гором припомогне у унутрашњој борби противу либералне странке.

Повод дакле херцеговачкој побуни није се могао тражити у каквом заједничком плану Србије и Црне Горе, а без тога нема изгледа, да би се варница побуне могла разбуктати у пламен „источног питања“ или о лобођења славенски племена, или Босне и Херцеговине од Турске.

Побуна се разпламтила до устанка, чак до Мостара, али се на тој обртној тачци већ прелива у — дипломацију. Телеграф нам доноси вест, да су усташи истина сузбили Турке, али да су се споменицом обратили на три цара, да ови посредују, и да ји заштите. Сдруге стране телеграф јавља да је црногорски главни војвода Илија Пламенац отишао — не с војском пут Невесиња, или Мостара, него са дипломатском нотом пут Беча. Колико је Срба у овим а без сумње и другим крајевима непријатно коснула се вест, да је црногорски кнез Црногорцима забранио, да приватно, на своју руку, и своју опасност могу браћи својој у помоћ прискочити, да ји заштите од зверског покоља турског, толико је свакога обрадовала вест, да се црногорски кнез ипак ма за сад и дипломатски само заузео за страдајуће Херцеговце. Каже се, да ће посланик кнежев бечком двору представити, да велесиле посредују, и препреče даље проливање крви, и да Херцеговцима израде услове људскога обстанка, иначе да кнез неће бити у стању задржати соколове своје, да полете браћи на помоћ, а посљедица овога дипломатског корака и неможе бити друга, него или да се дипломација са успехом заузме за Херцеговце, или — да се Црна Гора зарати с Турском. Ако се прво постигне, неће бити заман проливена крв мученика. Ако се не постигне, онда не остаје друго, него да најпре Црногорци поплаве, па онда Црна Гора поседне Херцеговину.

И нема другога изласка, него да се Херцеговина придружи Црној Гори. Дипломација трију царева мора увидити, да Херцеговину није можно оставити дуже под турским пашама. Пре 14 година подигла се Херцеговина, Црна Гора источила је своју снагу за њу, и свршило се на том, да су побуњена херцеговачка места добила неку општинску самоуправу за сигурност своју.

Па шта је то помогло? Ништа. Ево тек што је Вукаловић у емиграцији очи заклопио, кад Турци сукоб изазваше.

Било ји је и има ји међу Србима, који би придружење Херцеговине Црној Гори сматрали као неко прејудиковање јединству, српског народа на балканском полуотоку, као оснажење „дуализма“ у тамошњем српству, као потенцирање, пооштрење супарништва међу српским кнезовима, и по томе као отештање, а у последњој линији као осујећење уједињења тамошњег српства. И ми би волели, да је „ослобођење народа“ на балканском полуотоку пошло, или да пође, путем који правце води њином уједињењу, али шта ћемо кад је Србија толике згодне прилике пропустила и не даје јамства да и друге пропустити неће. Шта ћемо, кад у Србији две крајности маха отимају: једна натражњачка, бирократска властничка, која немари за осталу браћу, или бар неће за њу да ризика ни столицом, некамо ли главом; а друга, што држи, да Србија треба пре свега да сама себе изнутра ослободи; да би без и пре тога „ослобођење“ Босне и Херцеговине од Турака било само подјармљење те браће под некрштене Турке, и отештавање тежње да народ сам себе ослободи; и која напослетку тој браћи одузима сваку наду на војничку помоћ од Србије, и упућује ји на самообрану, и на социјалну револуцију — голим шакама. Шта ћемо, кад је у Србији влада „помирљивости“ на све стране само не са својим рођеним народом помирљива, и кад се она страној дипломацији до понижења удвара, а у свом народу слободу охоло гази.

Шта ћемо, кад је у Србији и сам глас одборске већине, да се Србија обазре и на своју у турској страдајућу браћу, изазвао код владе онаки одпор, да је напослетку и народна скупштина распуштена.

Ено се већ развијаше, или бар привиђаше аустријске заставе у Херцеговини; ено нека наша браћа с ове стране већ шире мисао „ослобођења“ Босна и Херцеговине путем анексије, придружења Аустро-Угарској, односно угарско-хрватској круни. У таким околностима преče је Црној Гори. Она би тим ојачала у толико, да би ако не „официјозну“, оно народну Србију на рад потиснути могла.

Покојни Блазнавац говораше нам, да је Црна Гора некад стављала за услов савезу и заједничкој радњи, да Црна Гора добије Херцеговину, а да регентство у интересу српског јединства на балканском полуотоку на то није могло пристати.

Но ако ће то „јединство“ од стране Србије изгледати насвоје остварење донде, док нестане Србаља у подјармљеним крајевима, или док другом у крило не падне, то боље да се народ у Херцеговини ослободи и путем „српског двојста“, него никако.

Што се неки боје, да би Црна Гора Херцеговину добити могла само за цену, да Аустрија добије Босну, то ми тај стра држимо за неоснован, једно што држимо да кнез Никола на таку погодбу и цену никад пристао не би, нити да би по ту цену Херцеговину примио, друго, што се то неби могло догодити без сугласа Русије, а оваки суглас да осујети — опет је једино Србија позвана, и само ће њена кривица бити ако се тако што догоди, и — изврши.

Пошто је дакле Херцеговина толико пута оружијем протестовала противу насиља турског, пошто су и најновија насиља, што су нов устанак изазвала, показала, да није можно, да онакав јуначки слободоуман, и поносит народ, као што је херцеговачки и даље под турском самовољом живи, а да се опет и опет не искреше варница устанка, то би најпречи лек био: да херцеговачки усташи затраже придружење своје Црној Гори, а дипломација ће најпаметније радити, да Турску дипломатски присили на ту уступку у интересу — мира.

ПРЕГЛЕД НОВИНА.

О буни херцеговачкој, пише „Глас Црногорца“ Послије онога, што смо у прошлом листу јавили, стигле су нам нове вијести.

Од стране Турака почињена су многа насиља и појединa убиства над Хришћанима, од како се покрет појавио. Но било је и знатнијих сукоба међу Хришћанима и Турцима.

Код Невесиња био је такав сукоб, у којем су Турци поражени и сузбијени били. Усташи посјекли су 12 Турака и узели им 50 коња са тајином.

Три дана доцније био је опет близу Невесиња жестоки сукоб. Послије крвавога боја, Турци су побјегли оставивши њеколико мртвијех и много рањених. Рањен је и Селим-ага-Форто, који је, што смо у прошлом листу јавили, убио Јола Гудељу у Невесињу.

Турци су иза овога јако раздражени. Дијеле међу собом прах и оружије, у чему их и саме власти помажу. Према овом и усталачност Хришћана силно расте. Можемо дакле слободно очекивати сваки дан вијести о новим и све већим бојевима.

Београдски „Исток“. доби из Трста 10. о. м. овај брзојав: „Скупштина црногорска закључила неутралност, док Турска не задовољи праведне жеље народа; нападајем турским на усташе, престаје неутралност“.

На тај брзојав надвезује поменути лист ово: „Горњи телеграм јасан је. Скуп црногорских поглавара закључио је, да се Црна Гора одмах умеша оружаном руком, чим Турци не пристану на оно, што траже устаници и чим Турци нападну Херцеговце. То се већ збило; крв се лије. До овога тренутка можда већ и синови Црне Горе преко Грахова продиру у Херцеговину у помоћ својој браћи. Ми ишчекујемо сваки час вести, које су најозбиљније за српску будућност.

Док је устанак био ограничен на Метковић и пограничну Херцеговину, могло се још и мислити да је он дело аустријских руку и сложене браће „шварцгелбера“ са велико-хрватским фратровима. Али се народ бије и око Мостара, Стоца и Невесиња. Ту је живац Србадије; ту може наћи одзива само *српски* устанак, јер то је у моралномсмислу већ одавна провинција Црне Горе.

Петстогодишњи мученик и роб дигао је опет своју мишицу, да се ослободи испод варварског дивљачлука; људи су устали да мужки траже права, што их као људи имају; српски народ је очајно прибегао јатагану, да се извије из пакленог наручија зверске погани; Херцеговина на ножу воју̂е за своју самосталност; потомци Обилића врелом крвљу бојадишу валовиту Неретву и свете Косово. *„Сад или никада! У помоћ браћо! И ако би ваше владе биле без осећаја за наше горке муке, полетите ви јатомице преко границе, дајте нам сами помоћи и ми ћемо бити с вама заједно слободни!“* У једном пак броју пре тога налазимо у горњем листу ове вести:

„Код Невесиња Турци сузбијени; триста погинуло. Усташи одбијају преговоре. Позив дивизионера на предају одбачен; устанак напредује успешно.“

У Босну долази 2000 товара оружја, праха и олова. Из Сарајева кренуо се Дервиш-паша 3000 Турака у Херцеговину; из Сјенице прошло је и топништво.

Босански валија наредио је да сви Турци, који оружје носити могу, устају и прикупљавају се док и редовне војске стигне, јер босанска војска кретати несме зато што и уБосни све запето стоји.

Усташи рачунају на помоћ Аустрије, и у колико нас уверавају, Аустрија је дозволила да на граници слободан саобраћај буде, да усташи што им треба, у Метковићима набавити могу. Над неким селима и опкопима истакнуте су аустриске заставе, опажа се по нека и славјанско-хрватска боја, а Невесињци и Горци немају још никакве „заставе“ што ће толико рећи да незнаду с ким су — и куда ће?

Особите вести о буни херцеговачкој „Народноме листу“ гласе:

Метковић, 7. јула у 9. сати п. п. — Поуздано се каже, да се аустријска влада супротиви изкрцавању турске војске на Клеку.

Из Херцеговине, 2. јула Ченгић, Коста Ефендија и Асан-Едип-паша обијају ових дана наше кланце нуђајући помирење, небили само како склонили народ да каже да је устао на оружје не ради љуте невоље турског насиља, него по наговору туђем. Али свак одбија одлучно те напастнике, јер не може ни богу ни свету истину занекати. Ако до сутра не положимо оружје, веле, да нас неће једнога остати жива; иначе да ће нам бити боље унапред. Ми неверујемо ништа овим старим напастником! Знамо што ће бит, предали се ил не предали: ипак је боље за домовину и слободу главу изгубит, него и на даље робовати. У Мостару чекају силу војске, али богме јадно ти је и војски по овим планинама. Будели нами и мало помоћи ми ћемо се смијати и Дервиш-паши и још кому! Браћо, не касните! Лежећему нема изора. Руком и кесом покажите нам колико нас љубите! Покажите да нису празне речи код вас родољубље, братска узајамност! Браћо Далматинци, напосе још вами препоручујемо сирочад нашу!

Мостар 4. јула. Сви сукоби крћанских усташа са Турцима добро испадоше до данас, и ми њим се можемо радовати, те желит да овако буде и унапред. Помирење понуђено од Турака одбијено је од већине наших јунака. Влада је у великој сметњи и не зна куд ће главом. Војске свакидан овђе долази, али се увиђа, да је све залуду, јер ју усташи неће чекат на равном пољу. У планини пак лако се је огледати и са сто пут јачом силом. По Мостару кола вест, врло жалостна, али се је надати да неће бит истинита, или ваљда за политику турена. Вели се, наиме, да су Црна Гора и Србија уверили Турску и све велесиле, да под педепсом главе неће допустити својим подаником да нам у помоћ дођу, а камо ли да ће оне доћ без обзира, ко што би морале. Ми не верујемо да је та вест истинита, јер би била за нас издајство и смрт, а за њих вечно проклетство и срамота. Видит ћемо тко ће још с Турском носити на својој души нашу крв! Браћо, не касните! Хора је!

Истоме листу пишу из Босне 30. јуна. Хитимо да вам јавимо, да је и међу нами у Босни огорченост свеобћа завладала, јер наступише жељно очекиване силе догађаја. Узрок су свему тому, наше крвопије Турци. Турци хоће и силе, да се и босанска раја пробуди, да на ноге скочи и оружја се лати, а тко оружја нема тај да изађе с дреновим колцем на поље, пак што било да буде! — Турци мисле кад се ми побунимо да ће све до последњега крћанина они уништити. Ми се уздамо у правдољубљивог бога, у наше свете правице, у храброст босанску, и у узајамност једнокрвне браће, а да ће турској сили последњи час одзвонити. — Зулум турски није нам можно описати, а и нећемо да вам га описујемо. Толико се је већ о њем писало! Сваки поједини родољуб већ је осведочен што несретни крћани у Босни подносе. Време је дошло да и ми наше ланце оружјем разкидамо! Зора слободе мора да свиће и за нас. Нећемо и не смемо да пропустимо толи лепу згоду да се наших ђавола једноч опростимо. Време је! — Браћо из Хрватске, из Војводине, из Далмације, из Црне Горе и из Србије, притеците нам у помоћ, тако вам братства и заједничке крви, сад је време! Речи ми нетребамо, до ли само дело и опет дело, и то што скорије! Има дванест дана да се братска крв за златну слободу у Херцеговини пролива. А још од никуд помоћи? Поможите њих и нас, — Последњи вас пут позивамо и не знамо хоћемо ли вам више икада наше поруке писмено послат само можемо вас уверити, будели и нами до крешева, да, или ћемо славодобитни изаћи, или ћемо наше главе на бојном пољу оставити. Примите међутим наш братски опроштај . . . . . .

Под насловом: *„немар српске интелигенције“* пише „Граничар“:

У овом листу било је говора о томе, како се наша интелигенција прохујила и проневаљалила, те у место да у јавним народним стварима добрим примером претходи народу, ком се она натурила за вођу, она проводи време у безпослици и гледи како ће само она боље и лакше живити.

Какав је пак у опште немар код наше интелигенције овладао спрам јавних народних ствари, може се најбоље и из тог увидити, што се ово последње време из највећих српских места, где се тако важне ствари догађаше, нико не нађе да извести наш народ путем новина о њима и ако оне засецају у народни живот. Толико је и толико држано у њима жупанијских и других скупштина и иначе догађало се у њима ствари од већег значаја, па о њима не би ни спомена у нашим јавним листовима. Кад се само сетимо, какво је одушевлење пре 6—8 година у тим стварима владало, срце нас од жалости заболети мора, и кад ондашње одушевлење са данашњим немаром сравнимо тек онда можемо праву разлику између једног и другог сазнати!

Па шта је томе узрок? запитаће многи штовани читалац овог листа? Шта је, узрок је томе то, што наша интелигенција данашњим даном нема родољубља у себи, не мари за народне ствари, него се брине само за себе, како ће се дочепати каквог масног званија или како ће што рахатније живити и што више стећи. А да до тог свега дође, наравно да јој онда не достаје времена, да се мало и за народне ствари побрине и да који сахат и на њих жртвује. Но од како је тим трагом наша интелигенција пошла, од то доба и видимо, како нам народне ствари страшно и напредују!

Време је дакле крајње да запитамо нашу интелигенцију: шта она мисли, мисли ли она и даље да је народ сматра за свога вођу и поред њеног држања у ово последње време? Ако то мисли, то се љуто у рачуну вара. Народ је ово последње време увидио а и уверио се, да му његова интелигенција не само није од никакве хасне и користи, него да му је од штете.

Узмимо само колико ми имамо наших адвоката, доктора медицине, инжињера итд. па какву народ има хасну од њих? Где су ти српски адвокати, који су већином народним новцем дошли до ад-

вокације, да обучавају народ како да се у разним приликама влада и да га не увлаче силом у процесе, који га затиру? Ко од њих написа штогод да протумачи народу постојеће законе и уредбе? Где су ти силни доктори, да напишу што о томе како се треба у разним болестима владати? Где су извештаји њихови о здравственом стању нашег народа? Од свега тога нема ни спомена!

За то дакле ако је наша интелигенција рада, да не наступи што пре код нашег народа време, да се од ње са свим не отуђи и ако јој је у истини стало да напретка народног, она треба да настоји на томе, да код ње оживи оно старо родољубље и она воља за народне ствари, а то наш народ од ње с пуним правом може тражати и захтевати.

Не пође ли пак наша интелигенција што пре овим путем и не тргне ли се што пре из садањег свог мртвила и немара; онда нека не криви наш народ, што ће преко ње прећи на дневни ред и што ће тражити у другом сталежу себи вођу. Тај пак сталеж биће: трговачко-занатлијски.

А да ће ова два сталежа бити у стању заменити нашу интелигенцију и да ће с њом воће народне лакше оживити код народа своје идеје, за то нам јамчи панчевачки избор, где су главну улогу играли та два сталежа. Треба само на том настајати, да нам и по други мести та два сталежа буду онако спремна, као што су у Панчеву и околни мести, за јаван народни рад.

Приметити нам је овде, да гдегод стоји „наша интелигенција", да ми под тим речима нисмо подразумевали да нам је *сва* интелигенција *така* него да је већи њен део данашњим даном *такав*.

ДОПИСИ.

‡ **Београд** 12 јула (*Србија према Херцеговини*). Овдашњи „Исток" донео је јуче депешу из Трста, после које се могло очекивати да ће Црна Гора запливати у бој, а данас се по вароши живо говори, да је у 10 сах. приспела депеша кнезу из бечкога министарства спољних послова, у коме му се јавља, да је Црна Гора *прекршила неутралност*. Ова је вест учинила овде замашну сензацију. Свет се необично узрујао, јер опште је мишљење, да је и за Србију дошла ора, да се упусти у крвав бој са душманином Српства.

Питање је само: шта мисли влада? Шта ли намишља кнез? То се не може да дозна. До душе сваки дан се држе ванредне министарске седнице, али у јавност из њих не допире ништа. Толико стоји, да се Новаковић-Чедино министарство збунило као пиле у кучине незна ни само шта ради. Њихови људи трубе, да ће се предузети „акција". Како? Зар Чедица, да јуриша на Сарајево? Вероватније је дакле оно што „Видов-дан" доказује, да су то „месни изгреди" и да се према томе не мисли ништа предузимати.

Кад би се у конаку кувало о „акцији", онда би досад већ наступила и промена министарства јер било би наивно замишљати, да се Србија може упуштати у акцију са садањом скроз и скроз омраженом и непопуларном владом. Велика је несрећа за ову земљу већ то, што у њоји нема ауторитета. Апсолутно нема имена, за којим би се кренула маса народа. Али тек има релативно популарнији људи, него што је чича Данило-Чедица, кога 99. процената грађана мрзе да га не виде. Кнез Милан сувише је разборит, а да би се бацио на пучину војне са „филологом" Стојаном, и лондонским финансијером. . .

Ако би се огласио рат Турској, народ би га прихватио са најсилнијим одушевљењем. У великој скупштини неби се чуо ни један једини глас, који би се дигао против родољубља. Мало и велико дигло би се да бије бој за крст частни и слободу златну. Што се грмило да овде нема патријотизма то је чињено само у циљи подстрекавања. А „Обзор" би се за два дана уверио, да 150 хиљ. бајонета нису „сањарија" и крагујевачки топови да могу збиља одјекнути до Призрена.

Стање и положај је критичан до крајности. Кнежевим путем у Цариград Србија је већ сувише компромитована у очима хришћанских народа. Распустом скупштине изгубила је Србија кредит код Јевропе, која у њојзи после познате дреке реакционара види легло „демагога" и „петролејаца" или је сматра као сасвим *неспособну*. Мариновић је довео Србију дотле, да дипломација с њоме и *не рачуна*. То је посљедица те „лојалне" политике, која је све и сва ишчекивала од триумвирата Бизмарк-Горчаков-Андрашија. И Србија сад ништа не треба, него да се и овога маха покаже „лојална," па да потпише свој тестаменат. Међу две столице Пијемонат би сео на земљу. Изгубивши и лакоумно проигравши симпатије заточених народа, зар у исто доба не би изгубио и наклоност дипломације, која се клања само морално или физички *моћноме*? И није ли узвишеније, да Србија похита у помоћ својој браћи, па ма и подлегла у овој светој борби, него да после, кад јој сасеку крила, угине од рођене немоћи и трулежа?

Нећемо, веле, va banque — политику? Али за име божије не видите ли, да сте овако без борбе све ближе најсрамнијем гробу? Зар верујете, да Србија може имати без Српства опстанка? Зар, цинцарске дипломате, замишљате, да Србија у садањем размеру може у себи гајити, међу државним колосима, довољно услова за своју самосталност? Или још нисте приправљени? Још није вајно „пролеће" грануло? Још нисте „икономски устројени?" Још немате жељезнице, народну банку, лутрију и берзу? И та Србија претендара на узвишено име југословенског Пијемонта!

Ми знамо ништавило садашње владе, знамо сву подлост клике, која владаоца окружава. Па зар би се од ње могли надати, да ће се одлучити за акцију"? Остаје нам још нада на младог кнеза, за кога се обично говори, да је одушевљен мишљу свога стрица. Ево часа, па да видимо. А то би било доиста кадро, да поравни ону провалију, што је реакција међу њим и — народом на влаш ископала, водећи га у Цариград и наводећи га на распуст скупштине. Милан Обреновић у Србији има земљишта само као представник народне идеје . . .

Тек искрени родољуб мора да плаче кад види, у каквом је стању затекао Србију овај озбиљан тренутак. Зар Милан Бигићевић да заступа мисију Србије у садашњим данима? Зар Новаковић, зар Чеда да схвате важност положаја? Зар они разуму зар могу да осете шта значи то, кад се по Херцеговини развија аустријска застава?

О самом значају херцеговачког покрета, владају овде најразноврснији назори. Нарочито се са владине стране много доказује, да је то *аустријско масло* и посљедица царевог пута у Далмацију. Оно кад се узме, да је Аустријска војска одмах тамо полетела; да је устанак букнуо у Метковићу на аустријској граници; да се фратрови показаше са аустријским заставама; да кореспонденц биро лажно телеграфише у француске новине, да чешки листови извјављују, како би ваљало анектирати Босну и Херцеговину и т. д. све то наводи на мисао, да ту баш није чиста ствар. Али сад устанак није више у Метковићу, него у Невесињу, не предводе га фратрови, него ускоци, који дођоше из Црне Горе, а и сама Црна Гора не стоји више скрштених руку . . . Ту више нема разлога веровати језуити Тулиновићу, у чијој се редакцији и зготовиле оне две аустријске заставе. Устанак је без сумње *српски*.

Невероватно је, да би Русија пристала (не знамо при том ни по коју цену, премда „Политика" наводи: за љубав лепих очију теребешког грофа) да Аустрија поседне Босну; али има других верзија, које су без сумње вероватније и које јако узбуђују лојалне кругове. Нећу ни да спомињем оне, који из династијашке заслепљености, сумњиче Црну Гору, да ради споразумно са Аустријом, како би прва добила Херцеговину а друга Босну (чак се и састанак кнеза Николе у Котору с царем Фрањом с овим доводи у свезу; али се млого говори, да је Русија придобила велесиле за то, да Црна Гора добије Босну и Херцеговину и да је Мариновић зато ишао у Петроград, да тај план поквари, али да *није успео*. Ова је комбинација у толико вероватнија, што су све три северне велесиле у *исти мах* одазвале своје пређашње конзуле Шишкина, Калаја и Розена и што су одношаји међу Србијом и Русијом после цариградског пута збиља охладнели.

Али да оставимо на страну бесплодне комбинације и да се држимо онога што знамо позитивно. Србија стоји изолирана. Мариновић ју је довео до ивице политичке пропасти. Још има времена, да се отргне из чељусти извесне смрти. Хоће ли то време употребити?

Ја не верујем, да је у ствари било ових дана оно, што прича „Н. сл. Преса": да је кнез био вољан позвати „омладину" да образује кабинет али се од тога тргао, кад је дознао за буну у Херцеговину, јер „омладина" би значила „акцију" — али њезина вест је у толико коректна, у колико је логичка мисао, *да би се Србија могла упустити у акцију само под заставом и вођењем „омладине."*

Овде се јако говори, да је Милан Љубибратић, који је одавде отишао у Херцеговину, у Дубровнику задржан. Но то је невероватно. Одавде силни бошњачки и херцеговачки ускоци одлазе у своју постојбину. Читао сам једно писмо једног Херцеговца са бојишта, у коме јавља *да у њиховим редовима има и незадовољних Турака* и особито живо и очајнички коре овдашњу владу, што је скрстила руке и гледа како јој крила потсецају.

= **Карловац**, 8. јула. (*Бирање за хрватски сабор. Притисак владин.*) Избор посланика на хрв. сабор већ је на 5 17. (јула) о. г. овђе обављен: гласа ло је 304 бирача, од ти је добио владин кандидат г. Тирк 178 гласова, а др. Маканец 126 гласова. Мањина уложила је на биралишту свој протест против избору у Записник, и нема сумње да ће сабор карловачки избор уништити морати, јер поред свега притиска од стране владе почињена је толика корупција подкупљивањем гласова, да је и та сорта далеко претекла еру Раухову. — Но о томе нећемо овђе за сад утјецатисе; али толико знамо као очевидци рећи, да је у народу страшно огорчење, које све већма расте. Ево да то одмах и потврдимо са фактима.

Најпре развило се је пјевачко друштво „Зора"! а јуче после подне око 6 сахата ватрогасно друштво „помоз бог" однесе своје руво и оруђе, те га предадоше у варошку кућу са изјавом „нећемо под срамотом служити!"

То су тек прве посљедице од дражења што га чине владини агенти, па ако још прибројимо њнова насртања по кафанама на мирне грађане, свакојаке погрде што јих просипају, па чак иду владини агенти тако далеко, да сами лупају прозоре на својим кућама по ноћи, а сутран дан потварају Маканчевце, е су јим ови тобоже полупали прозоре. Тако дојури телеграм ономадне у нећељу из Загреба „да су карловачки грађани, који се десише овђе на саставку народне опозиције сви позатворани код полиције".

Узмимо само толико што наведосмо, узмимо да су судови изазвани провинцијални, па чак богме и сама крајишна команда уплетена је, е, а поврх свега загребачки листови непрестају дражити, то, и још много које чега што нећемо да износимо на шири видик, заиста неда мирном посматраоцу довољно гаранције у онај „мир" којега је владина странка приликом избора на свој барјак макијавелски написала била. Него ми ћемо и надаље мотрити ток догађаја и све ћемо биљежити по чистој истини.

Свакојако пак пада јако у очи, што је избор баш у Карловцу тако пожурен, и већ та околност довољна је да се је од стране владе хтело бацити баш раздор у мирно грађанство карловачко; јер бар то лажу загребачке новине кад кажу да је др. Маканец одпочимао агитацију, а ето се види на урађеном заказу дана за избор да је баш са стране владине агитација одпочимала; јер бар те службене наредбе није др. Маканец издавао нити дана за избор одређивао, него дотични владини органи!

Честито грађанство наше и овом приликом одликовало се је са најљепшим поредком, ма да је шпицлдовски заједано још одпре... особито пак ономадне кад је дочекиван г. др. Маканец као кандитат: ту је звонило подне још у 11 сахата (!!) само да се обмане грађанство и да не пође на колодвор, па и пак тај маневар са злорабљеном светињом ништа није помогао, већ су стотине и стотине душа своме љубимцу и заточнику *истине и права* поврвиле на сусрет. — Нити војска под оружјем није помести могла нас, па ни сва командована чета чиновника на биралишту није ослабила вјеру у истину и право; нити мари честито грађанство наше што оружане патроле са бајонети свјетлуцају по сокаци. А најмање женира нас добош варошки гђе се прогласује са очитим дражењем: „владина кандидата несмје нигде засмехавати, ар бу педепсан!" А „извсијевању" нема ни трага ни гласа са наше стране, јер све знамо да су већину гласова мучно изнијели командовани чиновници. Па ако тај притисак и онда конзорцијама служе на славу карловачкога посланика г. Тирка, онда му нитко разборит незавиди на таковој слави. Али и ту има једна тајна, коју неће још нитко да изрече јавно, а сам г. Тирк најмање знаде за те ђаволске сплетке, које се под његово поштено име савијају као змија под камен. И то ће време разрешати, ма не било понеари!...

Овлико вам прибележисмо за тај час, а о свечаном дочеку г. дра Маканца као изразу јакога осјећања у народу за истину и правду нећу ништа више рећи до толико: да су Срби и Србиње заједно са Хрватима и Хрватицама најсложније демократију заступали и освјетљаше нам образ. Обзораши мучно гледају у ту братинску слогу, а ми јим се сви смијемо, и — жалимо јих „ревеше"!!..

II. — **Из Шајкашке** 14. јула. — На чеду 80-тог броја „Заставе" стоји изјава гд. дра Лазе Костића, бившег посланика шајкашког на земаљскоме сабору. Истом изјавом одступа он он од кандидатуре свога досадањег среза у корист гд. дра Светозара Милетића. Сви прави браниоци народне ствари, и истински поштиваоци и једнога и другог, знали су унапред, да ће гд. Костић ово учинити. Евала му за ото и бог да прости! А народ уз његово досад осведочено родољубље има ће сада још и признање своје, да забележи на показаном му, овим чином, самопрегоревању. Са његове стране дакле, што је требало, то је учињено и сад до нас стоји, да се и збуде оно, што је бивши нам посланик наш жželeo.

Рекоше Турци: „ако Милетић шајкашки кандидат буде, за цело ће пропасти" тако некад, а сад — јао и помагај, дај ма кога, само да он није; дај ма и старог, или и другог, народњака, кога и каквог хоћете, само да Милетић — но сад наравно не да не падне но да изабран не буде!

Јадници — сад признају, да нису тако мислили, као што се и председник централног одбора „српске шајкашко умерене (турско-Машићеве) странке" једном изјасниo: „истина — оно ће се радити (наравно што је допуштено и недопуштено) и употребити ће се све и сва (наравно безакоња) али — и опет од свега тога неможе ништа бити, Бадава што неиде не иде." Ipsissima verba.

Да чујете сад, како противницима нашим број присталица њихових после конференције и изјаве г. Костића расте. Ево једног примера.

ЛИСТАК.

КАРНЕВАЛ У РИМУ.

(У пријатељским писмима).

VII.

(Наставак.)

Тако исто ако се који од пријатеља твојих амо закане упути га и у ову цркву, где ће с десне стране на другом олтару или као што италијани називају капели наћи красне фреске од „Доменикина" које претстављају: с десне стране С. Цецилија дели хаљине сиротим и убогима; изнад ове: поменуту светитељку и њеног заручника анђо крунише; с леве стране иста светитељка под благословом једнога папе мученичком смрћу уморена испушта душу; изнад ове: приморавају ју силом на принашање незнабожачке жртве боговима; на своду: примање на небу исте светитељке; а на самом олтару „Sta. Cecilia" копија Гвида Ренија по оруђиналу Рафајиловом што се у Болоњи налази; на великом и главном олтару: вознесење мајке божије од чувеног сликара Басана; још као важније имам ти споменути, с леве стране на петом олтару: на самом олтару св. Матија с једне стране позван на апостолско достојанство, с друге пак стране сирт истога свеца, све су три од Каравача.

Што сам ти о истој цркви казати хтео, то је:

Ти си јамачно читао у новинама пре две три године како се нека демонстрација у Риму пред једном црквом десила. —

У томе добу умре један од виши чиновника посланства француског, те се из почасти колико према самом покојнику толико и држави односно народу ком је он служио искупи сјајан спровод, међу којима осим високог чиновништва и војништва, беше и насљедник италијанског престола принц Умберто.

Кад тај сјајан спровод до цркве коју француези за своју сматрају дође, али им се врата ова црква по заповести дотични свећеника, као што наши веле испред носа затворе; ови се дакако недадоше тим чином збунити, они упртише сиротог покојника те хајде с њиме у другу цркву; та демонстрација нити је покојнику нити његовој држави и влади чињена, него самом престолонасљеднику Умберту. Ово је дакле та демонструјућа црква.

Овај мали трг на који ево доспесмо, зове се „Piazza Madama", име своје носио од в на лево лежеће, на два у истини пак на три спрата грађене палате, у којој је некада, кћи Карла V „Margareta d. Parma" становала, отуда се та палата зове „Palazzo Madama", по тој застави која се на балкону виј судити можеш, да је неко државно звање у њој смештено. То је министарство финанције.

Ти си валда већ приметио, да у Риму на све стране врло много дућана има, над којима државни грб са натписом: „Banco di Lòto", дакле лутрије. На овом балкону финанцијског министарства у дванајст сати опредељеног дана вуку се бројеви лутрије, и обично у великом броју скупљеном народу обзнањују. —

Овоме здању у коб гледајућа улица за два минута одвешће нас на трг који се зове „Piazza Navona." —

После петровога трга ово је највећи трг у Риму. На истом је као што му и сам облик нешто показује био „Circus Domitianus" а од Agones дадоше му име „Circo di Agonale". Ти видиш да је овај трг четир пута дугачак а један пут широк; он се дужином својом од севера на југ пружа. Уз сва четир краја нуз куће као обично начињен је тратуар за пешаке, до овога опет свуд унаоколо али у пол стопе ниже пут за кола; средина пак она је са тратуаром у једној висини удешена; уз крајеве, ове узвишене средине свуда унаоколо постављено је осамнајест канделабра на сваком по четир лампе у виду пирамиде; и међу њих многе мраморне клупе, где се свет на одмор стиче. Трг по величини својој саразмерно, мало дућана броји.

На том узвишеном простору средине налазе се три фонтане, једна на среди, а две на два краја т. ј. при северу и југу, ове две крајне фонтане обе су с гвозденима зелено бојадисаним шипкама ограђене.

Она на северу, с левим је једноструко склопљена, за то мислим да баш неби одобрио тај пут који би до ње учинили, него ће ти поред тога што се и одавде прилично види, још казати њен облик кои ће те и тако задовољити.

На среди велике од камена сложене карлице, уздигао се од белог мрамора а на две стопе висок стуб, на врху истога од старости потамњела кугла у меду, а на њеном темену цев, кроз коју вода у вис прска; на четир краја карлице опет по један нижи мраморни ступчић са четир стране заошиљеним врхом, те сваки на једну цев у ниже и велико корито воду лева. —

Како смо ове фонтане на среди доспели то ћемо њу најпре разгледати, а ону ћемо на југу поле видети.

Као што видиш на среди овога узвишеног места, сложено је од пентелијског мрамора лепо резано дрвено корито, на среди, за истога, време папе Иноценција X. наместио је нама по својим делима већ познати Бернини, ове велике стене, а поделио их је доле на четири стране тако да се доле кроз њих или њихов пролом од истока к' западу, од севера к' југу скроз проћи може, те све четири стене горе се опет у једно спајају и једна целина постају. Те четир стене представљају четир дела земље, уза сваку је по једно дрво, или други какав производ исте претстављајуће земље, ниже постављен на источној страни тога пролома, нагао се мраморан жедан лав, да се из корита бистре и хладне воде налапће; од западне пак, показао се коњ у тој истој намери.

(Наставиће се.)

Један конференцијаш окупљен у друштву од својих познаника у својој наивности овако се бранио: „А ма незнате људи, шта говорите; ви сте друго, а ја друго. Ја морам и с владом, кад сноме посла имам, ал зато опет хоћу и остајем и с народом. Знам ја, шта радим. Ето. За Надашког сам гласао на конференцији а за Милетића ћу на избору. Јел вам право сад. Знаш брате — ја морам и с једном и другом страном. Тако нам је прав во“ — одговорише пријатељи и задовољни разиђоше се.

Тако конференцијаши, а г. Николић — е он сад тек још већи густ добио да настави најрадијег лова међу становништвом среза жабаљског. Да богме. — Мало је словом једанајст првих људи из ђурђева у панчевачкој апсани. Још се добро не спава. Дај још, ако не у апс а оно на суд. Лазе Костића испит ко бајаги због повреде царско-краљевске особе још ни довршен није, а већ зван и осуђен на новчану каштигу г. Бељански, парох госпођиначки због повреде части њиховом бележнику М. Шикопарији; зван и био пред судом г. М. Пејић, учитељ госпођиначки због повреде части г. Г. Љуштини бележнику чурушком; и звани пред суд: капелан М. Папић, П. Сарајлић М. Радовановић и учитељ С. Поповић због повреде части — коме, шта мислите? неможете погодити, зато ћу вам казати дудару жабаљском *Младену Бељину*! Но ово не зато, што је он дудар, не, него што је он Младен Бељин. — И тако се то ради. Овај је последњи случај још од зимус, па наравно сад, кад се нема шта, хајде, сећај се ма чега. Но нека г. Николићу! Знајте, да нас то неће заплашити, но још већма на рад надражити, наравно са законитим средствима и са уверењем, да ако што и претрпимо, имамо и за кога.

За то браћо! На конференцију *што више* а на избор *сви*, јер ако на који, то на овај избор биће упрти очи свију Срба.

Још нешто. Наши клерикалци попови, не само да увиђају, но и признају сада јавно, да њихово досадање владање гледе избора Надашког ни смисла нема, а некамо ли што друго, пошто ово није *ђока*. Још су се обећали, да и ако ће они сами гласати за Надашког, неће радити за њега. А на питање: што онда и да гласате? рекоше: „то нам оставите, ми тако морамо чинити, јер наша је политика дубља“! Е, нуто белаја! Ми малоумни на то ни помишљали нисмо. Гледај ти њи.

Боље реците ви: наши су џепови дубљи а образи дебљи, па ако оно нема ово ће бар имати смисла, и ми ћемо вас разумети. Иначе — *православни свештеници*, а скутоноше неправославног Турског у толико бити, да си јавно у очи пред својим народом казати даду, да су на њихов позив у конференцију „српске“ умерене странке шајкашке дошли, бога ми, то је више него много, то је образ под ноге а корист — преда се, то је — с богом и српство и православије.

Из кикиндског диштрикта 4. јула. Познато је већ читалачком свету, да је и наш народни кандидат кобног овогодишњег Иван-дна у Башахиду пао. Од каквога је замашаја поменути пад, то није у стању жива реч рећи, ни перо описати, то само право патриотско срце осетити може и у толико већма, што при тражењу узрока мора наићи на старе србске душмане, који по србском свету мање више царствују!

Прави родољуб мора ником поникнути пред овавим призорима, тим већима онај, који прати од више година политичну радњу нашега народа, у којој ће спазити и избор у Башахиду на Видовдан 1872, при ком ће видети чисту непомућену свест, лепу слогу и пожртвовање до крајности. Кад напоменути моменат сравни са данашњим стањем може ли а да се не запита: одкуда то? одкуда место бурног одушевљења, млитавости, место свести несвест, и на последку одкуда место оних жртава кукавичлук. Ако метнемо руку на срце, ако истину признамо, онда ћемо брзо бити на чисто, да је то учинио с једне стране садањи избрани закон, који поједини људи од уплива криво тумачише, с друге стране издаја, коју учинише неки својих личних интереса ради. Сами пак бирачи, сам народ тај је остао веран као и свагда, само је требало, да га досадањи покретачи покрену, да га оживе, па би поред све радње и оскудице био и овогодишњи Иван-дан светао дан у историји овостраних Срба. Но тога овом приликом не беше, него напротив гледамо немар, који је овладао духом и животом нар. странке у диштрикту — нашом интелигенцијом т. ј. оним људима, који су свагда били — својим знањем и положајем покретачи народни који су одређивали правац у раду, и који су бирачима давали абер за полазак на биралиште. Да своје редке боље подкрепимо навешћемо цифре оних бирача из појединих места, који су гласали за нар. кандидата, као и број самих бирача из дотичних места. Тако: Врањево, наша свагдашња челенка довела је 80 за нар. кандидата од 300 бирача, Кумане 30 од 200 бирача, Меленце 31 од 316 бирача, Башахид од 150 свега 78 бирача. Из Мокрина гласаше једино три српска учитеља, наиме: Милан Чобановић, Младен Бељић и Н. Крајован, остала места се ни толико не одазваше. По изложеним цифрама види се да у опште никаква рада нигде није било, да се ни само Врањево није онако одазвало као што је могло и требало. А шта да кажемо за Кумане које је чисто без странке противничке, и које даде тек 30 гласова? Но кад се узме у обзир да је један од знатнијих владиних особа знао још пре избора на три дана, да из Кумана неће више на биралиште доћи, од 30 бирача што је пред писцем ових редака очитовао, — онда ћемо бити сасвим начисто са куманским слабим одзивом, ако им неје образ допустио да за противнике раде, оно су бар толико учинили, што су изостали од гласања. За Мокрин тврде, да је подлегао упливу из Кикинде, што неје ни могло друкчије бити, јер од толиких бирача тек би се која десетина нашла на биралишту! Напослетку додазе нам Меленци та грдна рана народ. странке у диштрикту, где се сваком сличном приликом морао најжешћи бојак бити, па тек да се покаже да и у Меленцима има нар. странке. За доказ служи нам и ова прилика где је владина странка неописаном енергијом делала но у толико мања беше радња у редовима народне странке, који су тако прорећени да се једва приметити дају, али који су ипак и могли и требали барем достојна одпора дати т. ј. ако и нису могли учинити што су други у повољнијим околностима, али су могли знатнијим бројем стати владинима на супрот, а тим наравно знатно ствари помоћи.

Кад се све преднаведено узме у обзир, мора се сваки уверити да се љуто варају они, који по свету лармају да је победом у Башахиду побеђена и размрвљена народна странка овде, ти или не свађају право стање ствари или га силом притрпавају, јер то би се дало онда закључити, да је поред најјачег одпора влада имала преко хиљаде бирача, што би овако у толико пре својом грдном радњом и учинила била, само да је на расположењу било бирача. Овако је јасна ствар као сунце, да је владин и последњи бирач био на биралишту, што укупно износи 451 а то је тек мало више од једне четвртине. Остали су бирачи народне странке. Што нам сведочи горња цифра владиних, — тешком муком истераних — што нам сведоче све досадање прилике, што нам сведочи напослетку и та околност што владини на самом биралишту беху у тој известности: да ће пасти, јер као што рекосмо, цифру својих знаше, а уједно познаваше свагдашње одушевљење народне странке.

Напослетку нека нам је допуштено приметити да је ово крајње време да се редови народне странке овде пречисте, тако, да се у извесним приликама у будуће може рачунати са позитивним стањем. Пак ако буду и краћи редови, ако буде и мања војска, биће барем једнодушна, биће сваког појединог заложена част за све, а свију за једнога, и онда ће радња бити одређена и извесна и по томе где буде било победе, ту ће се победити славно, и где се падне, пашће се јуначки.

К. — Меленци 4. Јула. Наши драги гости, наше народно позориште — које је десет представа за четрнајест дана у нашој средини приредило — отишло је у в. Кикинду, и ми му срдачно велимо: Срећан пут. Драга успомена, која нам остаје најлепше је обележје оне добре воље, којом позвасмо народно позориште, и којом га испратисмо јер смо тврдо уверени, да наше позориште има осим оне лепе задаће да вештине негује, још и узвишеније и лепше цели за које друга позоришта никад неће знати! Према овоме нема србина који неби био готов на све могуће жртве зарад напретка и осигурања нашег позоришта. Овим руковођени и ми сматрасмо си за дужност у овом критичном времену, да ма и четрнајст дана продужимо ланац животу нар. позоришта. Стана при доласку као и при поласку дадосмо на подвозе, а у самоме месту осигурасмо им безплатне станове. Што је пак ово предузеће сретно испало, има се захвалити појединим родољубима одавде који нежалише ни новца ни труда, за љубав опште ствари.

Као што се види наша је општина одужила свој дуг нар. позоришту с том надом, да ће и остале општине исто учинити, јер само така добра воља од стране општина с једне и наших глумачких снага с друге стране, кадра је наше нар. позориште одржати, и до опредељене му висине узвисити. Изневерили једна или друга страна своју дужност, онда је ствар за навек пропала, а дотична страна је одговорна за све последице, јер оладне ли општине у материјалном помагању ствар је пала, или напусте ли наши представљачи своју праву задаћу, чиме ће себе и позориште омаловажити — ствар је пала. С тога вама имати наговешћену хармонију па шат и наше позориште доживи лепше своје дане.

Мл. — Из изборнога среза горњо-товарничког. — Са кандидатом јоште на чисто нисмо. Опредељеног за нашу слободоумну либералну странку нисмо — истакли. Нуди их се — мноштво; а које ми — народ — нудимо, изговарају се на неповољну околност, да се избора немогу — примити. Г. Симо Крстић из Руме озбиљном кандидатуром понуђен је, и он телеграфише да се због неповољних околности не може кандидатуре примити. И други народом пожељени кандидат — одговорио је тако. Дакле сам дан избора може решити; јер тада на кога коцка падне, неће ни хтети па ни моћи друго, него се народној вољи — повиновати.

Пошто се је Крстић очитовао кандидатуре не примити, то је могуће да ће г. Живковић овога среза бити кандидат противу г. Оцића. — Ово би изгледало смешно, али пошто и нама смешно и управо гадно — изгледа, да они који пре три године с нами беху, да су сада против — нас, изилази „којом мером мерите и вама ће се — мерити.“

Ево ћемо споменути и бирачке и вирилске изборе. Свега их је на броју бирача оволико: 331. Томпојефце вма 7, Сотин 27, Негославце 20, Свињаревце 23, Берак 20, Чаковци 10, Бановци 6, Илача 34, Товарник 51, Ловас 23, Шид 72, Бабска 4, Новак 9, Опатовац 19, Мохово 3, Миклушево 13, дакле укупних бирача 331. имаде у изборном срезу горњо-товарничкоме. Пописне изборне комисије, Турн, је председник, а чланови су присташи дим-бана-Рауха — познати г. Ханак и г. Мауковић. — У место окрени боже на боље иде све на горе. Народ је наш овуда хватајући се за своје право није ни помишљао да ће се безобзирна „кука“ осмелити, и у Свињаревци дати своме г. жупнику као председнику уписати 23 вирилиста са једним бирмом. Народ је жупнике пустио као председнике изборних и пописних комисија, да раду по својој вољи, а избори нека своје учине. Сада се томе на сусрет приближујемо, па да видимо, јели у лажи тврђе и боље — становништво него у целој истини, — Ако је лагању доба било, сада га је доста. Народу је већ све сувише, и онај који за њега није, тај је противу њега. Смицалице и околишења — нема, па тима ни код самих избора места дати — нећемо. Хајдемо на избор у среду после светог Илије, и то у Товарник.

Књижевност.

„БУГАРСКО ПОДУНАВЉЕ И БАЛКАН.“

II.

Завршивши хисторијску скицу прелази Каниц на етнографију Бугара. Говорећи о старим фино-Бугарима, казује нам писац где и како су живели, на који су начин и којим су се поводом иселили из старе своје постојбине на реци Волги и у јужном уралу те се настанили крај десне обале Дунава у такозваној Мезији. Словенски народи пак, који су до тога доба у овим се пределима насељавали, крену се одавде тражећи себи земље на западној и северозападној страни балканског полуострва. Фино-Бугари бејаху порекла Фино-уралског што се већ из конструкција старих њнових речи са „гари“, „гури“ и т. д. види. Тек су се после смешали са Словенима, који су у оним пределима давно већ насељени били, и са земљорадњом се занимали. Стари Бугари брзо се претопише у словенски елеменат пошто је овај и бројно и културно јачи био од елемента фино-бугарског. Тако се створи нови словенско бугарски народ, коме је од старих Бугара само име преостало. Неки су списатељи хтели да докажу да су Бугари чисто словенског порекла. Но тврдње ових списатеља побијали су Шафарик и Миклошић, доказујући, да су стари Бугари грана Финског стабла, и да су тек после постали Словени.

Бугари се од осталих Словена, нарочито од Срба разликују већ и у узрасту њиовом и у формацији главе, која нас јако подсећа на формацију, каква је у опште у финских племена.

Оволико о пореклу Бугара. Каницева студија о овом предмету доста је занимљива, а при том је и од научне вредности, почем се оснивала на резултатима најновијих истраживања и на делима прених, које словенских, које опет страних научењаа, који се тим бавише. *)

За данашње Бугаре вели писац, да су бројни и у компактним масама живе. Само су где где измешани са страним народима, које Грцима, које Власима, које опет Черкесима и Арнаутима. Ово важи особито о пределима између бугарске Мораве и средњег тока реке Марице, даље о пределу крај српске границе, на реци Јантри и на западном Балкану. Са Грцима и Арнаутима помешани живе Бугари у пределима између Марице и охридског језера. Јако их потиснуше Арнаути, који са запада силазе у плодне долине реке Топлице и Вардара па све је бугарске Мораве. И сада још траје до потискивање словенског елемента и насељавање Арбанаса. Места, која бејаху некада српска и бугарска, данас то нису више, него су у рукама арнаутским. Турцима је ово потискивање хришћанског и словенског елемента врло по вољи било, те зато су и допуштали Арнаутима, да се могу насељавати тамо, где су негда Срби и Бугари становали*)

На другу страну опет потпомаже турска влада насељавање черкеских емиграната. То исто важи и за кримске Татаре, који са севера долазе, па се обично у сред бугарског елемента настане. Тиме Турци хоће да ослабе бугарски елеменат пошто се на овај начин квари компактност Бугара. Овде наилазимо на неку аналогију између Бугара и нас Срба, који смо у јужној угарској. То што сада турска влада са насељавањем страних елемената у Бугарској смера, то се исто у Аустрији вазда смерало насељавањем Немаца. Ето се још и у најновијем добу покушало и ваздан се још покушава. Види: Кенигдорф, Албрехтдорф, Рудолфсгнаден, Гивелахајн и т. д.

*) Каниц се овде позива на Енгела, Шафарика, Палаузова, Славејкова, Хамера, Димлера, Хилфердинга, Захарија, Куника, Пихлера, Дринова и т. д.

*) О Арнаутима види и у Каницевој „Србији“.

Но да се вратимо опет на Бугарску. У исто доба и у истој мери, у којој се насељаваху Черкеси, Татари, Власи и Арнаути, у истој су се мери Бугари опет исељавали. Овамо а још и другим неким појавима приписује Каниц поглавито исељавање Бугара у Србију и у Румунију. 1861 године иселише се негда на 10.000 Бугара, и то у Криму. За Бугаре, који се населише у Србији и у Румунији, вели Каниц, да су се брзо претопили у Србе и Румуне. У Србији су се само јошт неке бугарске насеобине одржале, и то *Бугар Коритo* и *Вратарница* у књажевачком; *Велики Извор* у зајичарском; *Шарбановци* и *Милушинци* у алексиначком округу.

Иначе се Бугари множе. Популација је доста знатна, а нарочито у југозападном делу Бугарске. Што се становништва тиче, то се позитивни бројеви не могу наводити пошто у Бугарској, као и иначе у Турској званичне статистике нема. Досада се само нагађало. То је узрок, зашто се до сада н. пр. број бугарског становништва сваки час мењао, и зашто је сваки по свом ћефу измишљао и наводио бројеве. Неки су н. пр. тврдили, да нема више Бугара, но само 3 милијона, други опет претериваху, казивајући, да у Бугарској има више но 6 милијона. Неки назначаваху број Бугара чак са 7 милијона. Каниц се је трудио, да, колико могуће, на основу прикупљених дата сопственог истраживања учврсти број становништва бугарског бар у толико, у колико би био ближе истини но сва до тога доба постојавша дата. Он тврди, да ће Бугара у Турској око 5 мил бити.*) У осталом, он нам обриче да ће нам у II. свесци, тачније означити број бугарског становништва и уједно нам казати методу које се држао, када је овај рачун правио.

Прелазећи на карактеристику народа, вели писац о Бугарима ово: Бугарин је мањи и здепастији од Грка и Румуна. Тело му је мускуловно. Ретко ће човек наићи на дебеле људе. Бугари су у просеку мршави. Формација лубање врло је различита. Лице је често округласто и лепо. Чело је испупчено; а нос је по највише прав, ређе бива да је грбав. Очи су у Бугара мање, него у осталих Југославена. Све нам ово наговешћује мирноћу. У тима се својствима више огледа природна доброта, него ли храброст и енерђија. Обрве су у Бугара јако развијене, коса је глатка и плава, ређе пак, да је смеђа или црномањаста. У лицу им се огледа по чешће не обична интелигенција, увек пак: озбиљност и истрајност. Женскиње су им средње величине, и доброг узраста.

Кад су млађе често имају лепе црте у лицу. На жалост, Бугаркиње се јако беле, те им образи рано упадну. Чим се Бугарка уда, одмах изчезне сва њезина лепота под притиском физичног рада, кога она обавља. Појезија је у Бугара по највише лирична и весела. Пастирске и љубавне песме превлађују. У новије се доба тек указаше тако зване „хајдучке песме“, као год оно у Србији пре устанка. Народ пева о јунацима и мученицима својима. Јунаштво Хаџи Димитрија, Караџе, Тотјува и осталих хајдука стални је предмет њиове јуначке појезије.

Но српски народних песама тек нема у Бугарској. Нема тамо оне дивне појезије, као што је у Срба; појезије у којој се овековечава јунаштво, живот, љубав и умирање великих српских владара и народних хероја; појезија која је Србину од прадедова својих преостала, те га тешила и храбрила у доба његовог сужанства. Бугарин нема српских гусала, већ се служи понајвише турским инструментима. Често употребљује Бугарин своје гајде.

Поднебље бугарско врло је благо. У Августу ретко ће термометар прећи 30° R.; а зими опет врло ретко пада до испод 17 и 18° R. Врхови Балкана већ су у октобру снегом покривени, дочим је вегетација у долинама и по лазовима у то доба најдепша и најобилатија. Поднебље је здраво, и брзо се странац на њега научи. Само су долине дунавске код Видина и Силистрије и долине на Марици нездраве. Грозница, која у овим пределима влада, врло је жестока и опасна. Свилена буба рани се свуда по Бугарској, а средишта су за културу свиле: Трново и Једрене. Пиринац је унешен у Бугарску из Египта. Најпре су га садили у Станимаху (близу Филипопоља) па тек се је после распростро по читавој Бугарској, а нарочито у јужним пределима. Највећма се продукује пиринац у Пазарџику. (Татар-Пазарџик.) Продукција годишња износи милијон и по ока (1 ока = $2\frac{1}{4}$ фунте.) Дувана има на Вардару. Лепих винограда има на Тимоку, у Османпазару, у Нишу, у Папашкој у Трнову, на Марици и на Гардару.

Толико у кратко о земљи и њеној продукцији. Каниц о томе опширно говори у II. глави. Најважнији су предмети ови: Земљорадња. Занати. Народна просвета. Празници. Обичаји народни. Хрђави уплиби манастира. Тежње младо-Бугара. И овом приликом морамо признати писцу, да се је у свачему трудио, да нам што јаснију слику земље и народа пред очи изнесе и да нас са народним обичајима и са начином живота његова што боље упозна. При том не смемо заборавити, да је ово само скица, којом хоће и ауктор на све оно да нас приправи о чему ће опширније и подробније

*) Види о томе: у „Аусланду“: „F. Kanitz, neueste Forschungen“ (1874.) и у „Mittheilungen der k. k. oester. geograph. Gesellschaft“: „Zur Bevölkerungstatistik Bulgarien“; у књизи пак: I. 2. стр. 42.

у другој својој књизи говорити. Што нам пак највећма годити мора, то је безпристрасност пишчева и примерна објективност, које се он у свакој прилици придржава. То и чини, да све оно, што нам писац казује, у толико веће цене имаде.

Т. С. Виловски.

ОБЗОР О ХЕРЦЕГОВАЧКОМ УСТАНКУ.

„Обзор“ има два чланка о херцеговачком устанку у 165. и 167. броју. Вредно је, упознати свет наш са некима местима ти чланака.

У првом међу осталима вели: „Пошто је извесно, да херцеговачки устаници развијају аустријску заставу и поздрављају *хрватскога* краља, то нити најмање сумње неима, да је како што искра у барут, тако у њихову вазда пламену душу пада искра краљева путовања по Далмацији, узкршујући оне наде, које су некада из ове монаркије прошле над убогом рајом. . .

Ово налаже неке обвезе и дужности политики бечкога двора. Први пут иза дуга, дуга времена обраћа раја према њему своје очајне, неком надом оживљене очи. Гледала је она већ на Петроград, на Париз, на Цетиње, на Београд, и недомогав се до никле помоћи, пут далматински скрену њезине осећаје опет давному извору сви нада њезини. Преварили се, када ће опет хтети веровати?“

Ту сад „Обзор“ налази згоду. да „и на другу страну обрати пажњу.“ „Обзор“ сумњајући, да ће се „Невесињски устанак распространити по целој Херцеговини и Босни, осим ако му недође штогод ветра из вана, да га *распуха*“ подвикују Цетињама, Београду, Новом Саду и присталицама „љубљанског програма:“ „Ево им сад згоде, да покажу народну идеју! Ако ју не докажу, ако је доказати не могу, онда је њнова граја доказ властите немоћи, *и уједно непријатељства према словенским народом турске царевине*“. Даље вели:

„Сада је време, да се покаже солидарност славенских племена, да љубљански састанак и програм задобије пут. Који се хвале, да га нису издали, радит ће сада, да га изведу. Дописници „Словенскога Народа“ и прашке „Политике“ полетит ће први у бој за тим уредници различитих новина јужнославенских. Младеж ће за њими полетити удиљ.“

Дакле у један и исти мах подстиче „Обзор“ и бечки двор, и остале гореозначене, наравно прве озбиљно друге поругљиво. Да и непитамо уреднике и сурадине „Обзора“, где су били год. 1861. и 1862. кад су повлађивали херцеговачком устанку, и да ји непитамо, којим би путем могли Срби *одавде* Херцеговини прискочити, питамо само то, како у истима могу рекламовати кестење за Беч, Пешту и Загреб, и искати да Срби то кестење ваде?

У другом чланку пише ово:

„Ми пак под тај увет, да се Босна и Херцеговина извуку барбарском јарму Турске и предаду културном напредку, неби ни најмање жалили, него би обратно благосивали онај час, кад би Босна и Херцеговина пале под монархију, доносећи славенскоме живљу нову покрепу, а себи зародак прекрасне будућности. И писали људи што их воља у својим редакцијама овако мниje и она убога раја дижући над својим устанком аустријску заставу, бодрећи сама себе узклицајем: живио краљ хрватски! Био би љути непријатељ раји, био би непријатељ уљудби и култури, тко би само зато Босну и Херцеговину волио видити и уздржати у јарму турском да неоживи чланом оне монаркије, у којој су толики милиони сродна народа, којему канда је суђено оживотворити праву источну славенску државу.

Незнамо, да ли, и сумњамо, да „раја“ над својим устанком диже *аустријску* заставу и да с овим себе бодри узклицајем; „живио хрватски краљ!“; али кад би и то озбиљно, а не из какве политике тако било, ми би то осуђивали, па ма нас „Обзор“ држао за „љутог непријатеља раји, уљудби и култури.“

Како је „толиким милијонима сродна народа,“ то ови боље осећају, него стотинак или хиљадак Хрвата, што се докопао „масни египатски лонаца“; а тежко „источној славенској држави“, којој би суђено било, да је Беч, Пешта, можда у друштву са Загребом „оживотворе“. Оволико засада рећи можемо — и „Обзору“ наравно да је слободно и више што рећи, него што би се нама порицати дало.

НОВИ САД 15 јула. Из Шајкашке јављају нам да неки бележници, наиме Шикопарија у Госпођинцима и други противу кандидатуре Милетићеве за зем. посланика *кортешују* тиме: што је изгубио неку парницу обштина противу конзорције за грађење долме. Члановима представ ништва задруге обштина познато је у чему је ствар, но пошто ови људи не допиру свуда, и сви неће ни знати за тако кортешовање, то ћемо и за ширу публику у кратко саобштити дотично стање ствари. Скупштина задруге 14. (26) септ. 1872. закључи, да се гради долма нуз Јегричку биру у Жабљу о трошку обштина и конзорције на поле, ова да сав трошак напред изда, и обштине да јој 1. окт. 1873. на њи спадајућу половину наплате. Радња се изда на јавној лицитацији. Како је свршетак радње окаснен то се разрачунање предузме 22 јан. 1874. и нађе се, да укупни трошак износи 43.268 фор. а. вр. по чему на обштине долази 21. 634. 4 н. а. вр. Скупштина обштина 22. јан. 1874 признала је тај дуг, и обе стране биле су склоњене, да обштине тај дуг плате 1. окт. 1874. и то у суми од 17.491 ф. 91 н. јер је за обштине IV. (тителско) валива дужи рок унапред опредељен био. Но странке се разгоде у неком услову; тако обштине су за услов стављале, да до 1. октобра 1874 ритске земље коначно подељене буду; конзорција не пристаде на то, наваћајући, као да тога услова нема у првој погодби. Скупштина пак нехтеде одустати од тог захтева и услова. Заступник конзорције прекине расправу, и рече, да ће наплату судом тражити. По изласку овога правозаступник обштина одма је скупштини рекао, а она је и сама увиђала и знала, да ће се платити морати, и да ће напоследку парница изгубљена бити, али да ће се и више времена добити, свакако пак дотле док земље не буду коначно подељене. Земље су међутим пре 1. окт. 1874 зајиста подељене, и тим би престао сваки разлог парници, али је ова већ подигнута била. Код првог суда добила је конзорција, што нити је какво чудо, ни кривица правозаступника.

Могуће је, да ће конзорција од вишег суда и одбијена бити због неки формални погрешака своји, на који је основу правозаступник обштина апеловао, те би или парницу изнова подићи, или с обштинама се намирити морала; али да обштине на последку *морају* платити, о томе нико *не сумња* то знају сви чланови скупштине, а и сама поглаварства обштина, којима је иоле ствар позната.

Неможе дакле бити говора о каквом губитку парнице, којим би обштине неправдом, или кривицом оштећене биле, него је још поможено, прво што је на ове оскудне године у времену добивено друго што је тужиоцу на место тужени 6% интереса, на што би обштино пре и без парнице пристале биле, досуђено само 4% интереса, и то не као што је тражио од 1. окт. 1873 него од дана тужбе, т. ј. од 4. априла 1874 и то ако виши судови у опште не одбију тужиоца због формални погрешака њихови.

Ако дакле није што и у времену, и у своти привређено, оштећено није.

Сваки ће дакле увидити, да се *кортешовање* оснива на измишљавању и клевети.

— Данашњем броју листа приложен је опис догађаја у Сомбору до и за време последњег саборског избора. Бирачима, што су на Кирјаковића гласали, стало је до тога, да нам свет сазна течај ствари, и да по томе суди. Појава је немила, али је пораз Србаља могао бити *одклоњен*, да се *једно* лице *уклонило*. Странка Кирјаковића хтела је пристати уз свако друго лице из пр тивничког кола, које би се изјавило за народни програм. Кад треба други неко да се „слоге ради“ одавде или одande уклони, онда се тражи или повлађује та жртва; али кад се то тиче другога кога — е онда је то што друго! Тако смо ми безпристрасни, — и правични?

— У прошлом броју листа има нешто, што жалимо, да је ушло, и што смо ради поправити. Допис „из Карловца“ завршује се речима: „да је и народ осетио, да је барон Раух био *смиље* према песнику „*Смаил-аге*“. Можда је дописника само „каламбур“ навео на овако неумесно сравнење, и неправедно осуђење песника Смаил-аге. Ми не увиђамо, да је *народ* тако што осетио, и неможемо допустити, да се бан Мажуранић у обште, а најмање *на горе* сравнити може са баном Раухом, коме је правац био *противнародан*, а пут до зла бога опак. —

На допис „из Вуковара“ примећавамо, да наш чланак у 78. броју „Заставе“ није имао смер, да припомогне кандидатуру *Кушевића*. —

На допис „из Карловаца“ примећавамо, да ми ни мало не сумњамо, да је један од одликовани и то *подпредседник саборски* зајиста трудио се, и да ће се трудити само „за бољак и напредак народа“, и да држимо, да је у њему одликован само подпредседнички *положај* а не друго што. Ми у опште г. подпредседника саборског не посматрамо са *странаčког* гледишта, и не бројимо га ни у тако зване средњаке између владе и нас, него смо у тој вредној и заслужној старини сматрали *посредника* између нас сами. Неки заклона свога ради труде се истина, старину тога у силу бога у опреку, или крив положај према нама довести, али ми ћемо из поштовања лица, и обштој ствари у атар, клонити се, томе дати повода или узрока све до граница своје части, и свога имена. С тога непропуштамо и ону превиђену, можда не злонамерну, али свакако несмишљену примедбу у реченом допису сузбити. —

НОВИ САД 15: јула. Као што „Драва“ пише, на збору „опозицијони странака“ 6 (18.) јула у Загребу ово се збило. На предлог Маканчев изаслан је одбор седморице, да покуша заједнички програм између странке народне опозиције (Маканчеве), и Старчевићеваца, но у том се није успело. У ствари свака странка задржава своје становиште, али је углављена коалиција противу владајуће странке, тако, да једна другога кандидате подпомажу. Старчевићевци су обвезали се ништа не предузимати, што би тако нужној слови са Србима сметати могло. Др. Давид Старчевић оградио се противу подметања: да странка му има намеру, Србима насилно наметути хрватску народност, или намеру, исте непристојно погрдити. —

НОВИЈЕ.

Пештанским „Лоју“ телеграфишу из Беча; Црногорски главни војвода сенатор *Илија Пламенац* добио је од кнеза Николе налог да изјави у Бечу, да кнез није кадар више његов народ уздржати да се не упусти у свети бој. Пламенац стиже скорим у Беч. Даље се јавља, да су вође устанка израдили споменицу о жалосном животу рајином у Херцеговини те ће да је предаду Аустрији, Русији и Немачкој. У тој споменици моле поменуте државе за помоћ. Ексемплари те споменице већ су на путу и Беч, Петроград и Берлин.

— „Тагблат“ јавља, да је Порта разаслала распис на стране дворове у коме доказује да је устанак локалног значаја и да ћега она брзо угушити.

„Политици“ пак из Беча телеграфишу: Генерал Игњатијев стигао је амо, он је услед догађаја у Херцеговини добио од своје владе налог, да се окане купатила него што брже, да се у Цариград врати. Кнез Никола јавио је конзулима да он није кадар загатити народно одушевљење ако неће сам свој опстанак на коцку да мете.

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

НАША НОВА МЕРА

СА КОЛОРИРАТОМ СЛИКОМ СВИЈУ МЕРИЛА

од Пере Манојловића официра,

може се добити и поручити комад по 1 ф. 20 нов. у „српској народној задружној штампарији“ у Новоме Саду.

НОВЕ КЊИГЕ.

Из наше накладе угледале су баш сада света ове две књиге:

Погледи у прасвет и у историју света на земаљској површини.

Цена је 50 нов.

О ЧОВЕКУ.

Спомоћна књига за учитеље, васпитаче и ученике основ. народни школа.

Написао **М. Т. Фрачковић.**

Цена је 30 нов.

За данашње прилике веома је важна књига

НОВЕ МЕРЕ.

Написао **Мита Петровић**

професор српског народног училишта у Сомбору.

Цена је само 20 н.

Са велико бојадисаном, српском таблом нових мера 80 н.

Код свију ових књига дајемо на 10 примерака 1 на дар Ко више од 10 књига једне врсте поручи, добија 20% рабата. Наруџбине извршујемо тачно, с платом у наточ.

Панчево, у мају 1875.

КЊИЖАРА БРАЋЕ ЈОВАНОВИЋА.

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

Усљед закључка варошког савета ризписује се овим натечај за место чиновника код устроитисе имајућега бождарског уреда у Карловци.

То место поставиће се провизорно справом одказа и изплате тромесечне плате унапред.

С тим местом скопчана је плаћа годишњих, 400 фо.

Ко ту службу постигнути мисли, нека своју молбеницу уз приклоп сведоџбе успособљења за бождарење до конца августа магистрату поднесе.

Од варошког магистрата у карловци 24. јула 1875.

РИСТИЋ. ЂОРЂЕВИЋ
1—3 велики бележник.

СТЕЧАЈ

на упражњено учитељско место, које може и учитељица обављати, с годишњом платом од 315 фр. а. вр. 6 фати дрва и слободан стан. Молбенице са сведочбама обложене ваља ни местни школски одбор послати.

У Иригу 13. јулија 1875.

1—3 ШКОЕСКИ ОДБОР.

СТЕЧАЈ.

На упражњено место за Учитеља у Селу Бешенови отвара се стечај.

Плата у готовом новцу 300 фор! а. вр. и 6. хв. дрва. Слободан стан са пространом, добро обграђеном баштом. Рок пријаве до конца августа 2. год. 1—3

СТЕЧАЈ.

Отвара се стечај на Учитељско звање плаћа је 360 фр. од општине 5 ф. од једног родољуба на годину 28 ф. за перовођство, једну башту за усев, огрев у слами колико треба, и слободан стан.

Ко ово место жели имати нека се снабде са нуждим по закону сведочбама и овамо до 15 августа пошаље Учитељу спада у дужност и појање у цркви.

У Бочари 12 јула 1875. 1- -3

СТЕЧАЈ.

У Стари Бановци код женске школе упражњено је место учитељице, плата је годишња 300 фор. 6 хвати тврди дрва, 6 ф. писарине, стан с вртом; право имати ће искати која је сомборску митровачку или панчевачку учитељску школу слушала и прописани испит положила. Која увжели ово место поискати, нужно је да своју молбеницу са подкрепљеним сведочбама о поискатом оспособлењу тако и владању о досадашњем службовању овоместном шк. већу поднесе. Рок трајаће до 1. септ. т. г. по новом календару.

Из седнице местног школског већа држане у Ст. Бановци 10. јула 1875. 3—3

Ж. БУТА, перовођа. ДРАЖЕТА, шк председник.

СТЕЧАЈ.

Ради попуњења упражњеног учитељског места у Негославци овим се стечај отвара. Плата је годишња 315 ф. а. вр. 4 хвата дрва и слободан стан с великом баштом.

Учитељ ће дужан бити у цркви појати и децу у појању обучавати.

Проситељи имају своју са потребним сведочбама снабдевену молбеницу до 10. августа амо послати.

У Негославци (код Сотина) 28. јуна 1875.

П. СМИЉАНИЋ. председник.

2—3

СТЕЧАЈ.

У Нови Бановци код Шида сремске жупаније упражњено је место срп. нар. учитеља. Плата је годишња 315 фор. а. вр. 6 фати дрва безплатан стан за баштом.

Потражитељи истога учит. звања, нека своје прописане исказе и сведочбе од данас за 6 недеља дана подписаном одбору пошаљу.

Из седнице шк. одбора у Нови Бановци.

МЛАДЕН Ђ. ПОПОВИЋ председник. 2—3 ПЕТАР МАЛЕШЕВИЋ перовођа.

НАТЕЧАЈ.

На темељу закључка држане обћ. седница на 29. маја о г. чланак 49. расписује се овим натечај на место поверенника сигурности код овог обћ. уреда с којим је местом скопчана годишња плата од 800 фор.

Натецатељи имају своју добро инштруиране молбе и то служећи путем своје надложне области до 31 Августа о. г. овом уреду поднети.

Предност имају оне особе, које су у том службовању већ биле или у тој струци какав истит положиле.

На именовање ће за прву годину бити провизорно.

Митровица 13 Јула 1875.

3—3 ОБЋИНСКИ УРЕД.

ОГЛАС.

Дана 1. августа о. г. п. н. у три сага после подне даваће се код поописаног уреда 192 јутра 782 кв. ф. бливу вароши лежећег, комасираног, обшанченог, општинског земљишта, са свим за економију нужним зградама на пет година под закуп.

Ближи увети могу се код подписаног уреда увидити.

Митровица 9. јула. 1875.

3—3 ОПШТИНСКИ УРЕД.

КУЋА у Новом Саду број 50 у господској улици са авлијом и баштом од 409□ 7 соба, 3 кујне, подрумом, у који може стати 1000 ак. вина, продаје се из слободне руке. Посредници, сензали немају приступа при погађању цене. извештај даје куће газдарица. 1—3

За нирибершку и порцоланску трговину

Н. ПАРАСКИЈЕВИЋА

у Н. Саду

тражи се један старији спомоћник и један практикант.

ПРВА ФАБРИКА

ЛИКЕРА, РОЗОЛИЈЕ И РУМА

АЛЕКСАНДЕРА ПОПОВИЋА

Wien II. Taborstrasse 2.

Осим свега продајем рецепте свију сорти ликера, рума, конјака, пунтш-есенције, хофманове капље, францбрантвајн, и т. д. по паризком начину без кувања, нужно свакој шпецерајској радњи. Најфиније ванile и марасхиноликер долази на 24 н., најфинији енглишбитер и шљивовица на 12 н. холба

1	рецепт	кошта	ф. 3.—
5	„	„	„ 10.—
10	„	„	„ 15.—

сви преко 80 рецепта за целу фабрику коштају 30 фор.

Ја се надам да ће П. Н. ову прилику употребити, јер такова згодна прилика скорим доћи неће. 12—12

Мешовита трговина

САВЕ ГЕОРГИЈЕВИЋА

у Перлезу

потребује једног од млађи спомоћника и такови може одма у посо ступити. Мануфактуристе имају првенство. 3—3

Мануфактурна трговина

МИЛАНА МИХАИЛОВИЋА

у Вуковару

потребује два добра од старији спомоћника који могу одма ступити. 2—3

Мануфактурна трговина

МИТЕ ВАСИЋА

у Иригу

треба једног спомоћника који одма може ступити.

ОГЛАС.

Пошто се рад око грађења канала у колико су за то потребне парне машине довршује, има Миланска банка за грађење више локомобила са снагом од 16 коња на продају.

Ко жели таке справе јефтино да добије, може то овом приликом добити.

П. н. купци нека се изволе од данас сваки дан од 3 до 6 часова обратити на заступника поменутога друштва

Александра Скоцију,

инжинира, који станује у кући до саборне цркве
10—12 уз владичански двор у првом спрату.

Властник и одговорни уредник др. Свет. Милетић. Издавалац „Задруга за срп. народ. штампарију.“ Српска народна задружна штампарија.

ИЗБОР У СОМБОРУ.

Српском свету, који са тугом гледа пад Срба на биралиштама, биће и пад избора посланичка у Сомбору чудна, жалосна и нерастумачљива загонетка.

Ми смо одовуд више пута писали поштованом уредништву „Заставе“, разјашњивајући околности, цртајући узроке нашег неспоразумљења и растројства; ал уредништво „Заставе“ нашло је тада за добро, наше дописе забацити, тобоже, да не би изгледало као ствар лична и партајична. Српски свет дакле данас гледа, шта се учинило са Сомбором а незна да си растумачи.

На гробу нашег пада дозволите нам, да вам испричамо предходеће, и приуготовљавајуће за Ивањ-дан 1875. год.

Кад др. Ника Максимовић беше пре 3 год. дана онако сјајно и са највећим пожртвовањем народа изабран, уложи противничка странка, прот истог избора протест. Сав изглед беше да ће избор бити уништен. Др. Ника врати се из Пеште у Сомбор, и рече својим поверeним пријатељима, да ће с верификацијом врло тешко ићи, и он се боји, да ће противна странка с тог већи углед добити. Пријатељи га рабрише, да ће му поновит избор још сјајнији бити; али он на то одговори: „Недам ја да до тога дође, отићићу ја Лоњанију, и обећа ћу му, да ћу прећи на десницу, ако ме верифицирају.“ И још придода: „А кад ме верифицирају, онда нек ме гледе де ћу сести.“ Истина да тај поступак не беше одобрен од једноначелних пријатеља његових; тек ми добисмо на једаред вест да је др. М. у очи верификације био у винограду код Лоњаја, и да је верифицират.

Није од тог доба прошло ни по године, ал др. Максимовић избегава сваки сношај са партијом. Он се разболе. Његова болест беше многима јако сумњива; ал његови искрени пријатељи, који вероваше у његову карактерност, жалише га. Сумњиви гласови почеше стизати у Сомбор. Ми пренусмо. Др. Максимовић седи у касини па се карта, он непрестано иде у лов, а овамо је болестан. Његова саборска столица непрестано празна. Напослетку, изради се вештим маневром, да један његов пријатељ пође с њим у Беч, те га одведе лекарима. Врло се чудновато свршила та конзултација. Лекари рекоше да му баш ништ не фали. Ту је гранитово здравље. Кад се вратио натраг у Сомбор, непрестано се и опет тужио и пренемагао.

Дође она љута гонитба српства, де је комесарство играло главну улогу. Др. Максимовић поче нас плашити, поче нам ту неке грозне посљедице приповедати. И он се на једаред изрази, да је тога посљедица наша безцелна опозиција. Ми се удивисмо. Но он је одмах знао врло, врло јако ћутати. Нас проби нека ладноћа. Ми исчекивасмо.

У сабору интерпелисаше наши и најблажији и најватренији елементи министарство у погледу комесарства, у погледу црвк. школског сабора — он ћуташе.

Наједаред дође он из Карловаца и хваљаше се, како се са администратором Грујићем разговарао поверено, како му је администратор много обећао, и како му је рекао, да ће доћи у Пешту, да са српски посланици конферише, само нека га позову.

У то име одмах га наша два ватрена родољуба П. В. и С. Л. отпратише у Пешту на конференцију. Ту се састадоше с Милетићем и сви га пооштрише на рад. Сутра дан држала се конференција и без Грујића. Тај дан враћаху се горња два пријатеља натраг; а Максимовић место да остаде и да конферише, рече да он несме остати сам у једној соби спавати, јер му је зло; а кад ови навалише да остану и они тај дан с њиме у Пешти он рече, да он мора ићи кући, врло му је зло, и тако се врате сви у Сомбор, где га пријатељски укори дочекаше. Он је ћутао, и машао се за груди, тужећи се на своју бољу.

Тек што је прошло нешто времена, ал' он поче јавно именовати Милетића и друге, што интерпелишу. То се нама учини веома зазорно, и ми га упитасмо озбиљно, зашто он седи у Сомбору, зашто он неиде на сабор и тамо не ради. Он се обрецну љутито на питаче, и рече, да он саде нема никоме о свом раду рачуна давати; и да он врло добро зна, шта ради.

Тај одговор повредио је осећај многог бирача, и сада се поче сумњиво пратити његов рад.

У то време донесе „Застава“ један чланак, у ком беху укорени неки наши посланици, што или ништа нераде, ил' нису ни на сабору. Тај чланак погодио је сомборског посланика у живац. Истина, да тамо не беше ничег позитивног, што би се њега тицало, ал' је он то примио на себе, и поче грдити „Заставу“.

Све је то у већој мери побудило пажњу његових бирача, јер она одобраваху поступак у „Застави“ и почеше роптати на њега.

Сада дође на среду сједињено мађарска-српска штедионица, као филијал буда-ештанске, у Сомбору. Др. Н. Максимовић је преко једног Чивутина сензала писао једном пријатељу, да отвори уписнину на акције са 30 постотака, што би наравно компанија од нашег народа извукла и у свој шпаг турила. Од тога је обећано у деоницама 5000 ф. Н. Г. да пише у „Застави“ и „Народу“ по неколико чланака о том заводу, и да га препоручи српском свету.

Обојица горња одбише одлучно ту чивутску и ненародну шпекулацију. Др. Максимовић дође одмах у Сомбор и преговараше Н. Г—у у присуству J. J. у тој ствари, наводећи му с речима: „Ти мора да имаш много новаца. То бар није политична ствар.“ — Обојица га укорише, наводећи му пробуђену народну сумњу у сав његов дотадашњи рад. Он љутито одговори: „У вашим главама налази се то неповерење“.

И сама „Застава“ устала беше одмах против те шпекулације. Видећи сомборски посланик како је насео, учини се после сасвим наиван; његов пак брат узме посредујућу улогу, и та се ствар забашури.

Сви рођаци посланикови кривише га тад, што неради на народном пољу, већ тера шпекулације, и осуђиваше строго.

Он поче држати код брата свога вечерња села са својим рођацима, и ту их обавести шта он мисли. —

Ника Лалошевић бивши капетан новосадски, и најватренији народњак, поборник Милетићевих, ил' управо народних начела, поче говорити: „Неиде то тако главом о зид. Неради се добро.“ Он као шуре др. Максимовића, сведневно је бивао на тим вечерњим селима. Он беше за нас барометар намера и осећаја сомборска посланика. Ми смо очекивали шта ће се породити. Доконаше, и др. Ника М. напише прот чланка у „Застави“ суров одговор, који непримиши нити „Застава“, нити „Панчевац“. — Он је то и хтео, заото је тако и написао, те дође у Сомбор и са друштвом изађе на канал. И кад га ту друштво укори због његова нерада, он тад сву своју скупљену срчбу и гњев просу на Милетића. Наравно да тамо скупљени људи беху, као громом поражени, да га љуто укорише, и да му те клевете натраг у лице вргоше: *„Ми сви то начело исповедамо, које и Милетић*, ко њега ружи, *ружи и нас, и ми смо сви уверђени све дотле, док Милетић и народна странка, потпуну сатисфакцију не добије.“*

Сви поштени људи окренуше Дру. Максимовићу леђа. Ово беше поштов. уредништву Заставе достављено, ал' је Застава ћутала, да се с тога неби раздор у народ улегао, и да се не рече, да се личне вађевице на јавно поље пренашају. Ми пак тврдо веровасмо, да овде више немамо посла са личним стварима. Исто је тако некада почео Јота на ђурђевића нападати, велећи, да он поштује Милетића и његов рад. А кад после изађе да је то био присобран, док се згоднија позиција за отворен нападај на другога не получи. —

Од тога часа није више Др. Максимовић никада долазио с нама у сношај. Многи га више непоздрављаше, нит' говорише сњим, а остали га хладно примаху. Он је сад занста отишао сасвим из Сомбора, и није се показивао. Седео је горе ил' у Карловцима.

Сада наиђоше на угар. сабору они жестоки нападаји једно за другим на народности. Наши се тамо одушевљено борише. Милетић, Полит, Костић, Трифунац показаше, какво им срце у грудима бије. А Максимовић? Он ћуташе, он је штедио себе за карловачки сабор.

На Карловачком сабору не беше он сомборски заступник, већ стапарски. Због његова дотадашња понашања сомборци га срушише и изабраше Николу Лугумерског. При том избору највећма се експонирао прота Бранковић, доказујући да се Др. Ника Максимовић на пређашњем српском сабору веома добро владао, и да га сомборци треба да бирају. Што се пак политичног његовог поља тиче, заото ће га и он у своје време позвати на одговор, јер му неодобрава рад. Тако рече тада протопресвитер сомборски пред многим људма, а како је сад радио видиће се доле.

Максимовић је био заото срушен, да види унапред шта га очекива при идућем избору. Његова свеза саештанским бировима, беше нам позната; његово обијање прагова пред министарски врати, не беше нам тајна.

Више му пута спомињаху људи, да изађе већ једном са својим програмом напоље, да одложи своје становиште, јер тако сваки поштен и характеран човек чини. Он је нашао за добро, да га и тада затаји, кад јавно Ника Лалошевић рече: „Да *Ника Максимовић стоји на народном бечкеречком програму, ми га сад неби бирали.“*

При крају саборске сезоне поручиваше, да ће у буџетској дебати говорити, и да ће мо га ту познати ко је он. Но и ту не само да је нас омахнуо, већ и саме своје сроднике и пришипетље, који већ у напред узносише говорника, без да знадоше шта ће рећи. —

Последња му порука беше, да ће се дати у Сомбору кандидирати, против сваког на свету и то без програма, јер он себи неда везати руке.

Бираче сматраше он као неку стоку, и гледаше их преко рамена. У свом уображењу и гордости тако је забраздио, да се једном изразио: „Ти људи нису достојни ни да их као прах чепам. Мене српски свет признаје и узноси, а што ће ду ти ке.....ви, ја сам потпредседник школског савета, ја члан одбора, нек се поносе самном“.

Још би ми ради оне свете слоге све ово прегорели, само да смо у трогодишњем његовом раду нашли и један моменат, што је хвале вредно. Јер чега се год његова рука прихватила, то је пошло у назадак. Ако се коме и допадала његова радња на карловачком сабору, нама се одиста недопадаше; он је својим застрашивањем, шуровањем са комесаром и владикама учинио процеп у народној странци; он је улио у омладину ту деморализацију, он покварио ону дисциплину и слогу, и данас падају на све стране српски посланици; но и он сам није себе уздигао.

Питам ја сваког поштеног и истинитог човека, па ма он које партије био, шта би у такој прилици радио? Можемо л др. Нику Максимовића бирати за свог посланика, беше нам питање?

Он је изневерио заставу под којом се заклео. Он је иступио из свезе и народна кола, које неће опортунитет, већ опозицију. Он за три године дана није никад устао у обрану повређена народна права. На сабору беше реч, о српском сабору, о граници, о заставама, о избору патријара, о комесаријату, о позоришту, о матици, о ђурђевачкој ствари, о словацима и т. д. Он је ћутао као заливен.

С тога се договорисмо, да позовемо бирачку конференцију, и да ту углавимо шта ћемо бацити. На ту конференцију беше позвато 60 људи. Но дошло их је 48, но и они други неби изостали, да нису својим послом задржани. Ту је било већина званичника, трговаца, занатлија и учитеља. За тај дан не беше од земљоделаца нико позван. После договора утврди иста конференција, да ће радити само за оног кандидата, који стоји на народном бечк. програму. — У истој конференцији беше претресано понашање др. Нике Максимовића; ту признаду сви бирачи, да он задату реч није одржао, и једногласно искажу, да му више неверују, и да га више неће бирати за свог посланика. Пошто међу скупљенима неимађаше нико намере да себе уздигне, пошто се овде није око личности радило, већ око свете народне ствари, то се немога у тој конференцији, ни утврдити за кандидата, него се изашље један одбор, који ће на основу програма за таковог постарати се.

Одбор је тражио таку личност, да би се сви сложити могли. Коцка је пала на градоначелника Перу Вукичевића, човека чиста и характерна. —

Сазове се велика бирачка скупштина, ди је било и мноштво ратара. Иста бирачка скупштина искаже да остаје на темељу бечкеречка програма; иста бирачка скупштина искаже др. Максимовићу неповерење, и извиче г. Вукићевића једногласно за свог кандидата. У тај мах победа народносне странке тако је била јасна као сунце. Мађарска странка не би могла ни истаћи свога кандидата, већ као што беше уговорено, они би бирали Максимовића. Но кад је Вукићевић иска зао, како наш положај овде стоји, сам народ увиди, да по варош, а и народ од неоцениме је важности у оваким околностима, да садањи градоначелник остане у свом положају; јер може доћи какав други Бугарски, па учинити са Сомбором, као и са Панчевом, те за тили час све растурити оно, што је за једно столеће у корист ове вароши и народа урађено. Онда се одустане од те кандидатуре.

Ради бољег објашњења српском свету, износимо на јавност, да ово све није испод руке рађено, већ су сви слободоумни српски бирачи, јавно плакатима на скупштину позвани. Максимовићевци нашли су за добро, да сви са тих скупштина изостану, осим неких увода.

На ред је дошло оно тешко питање: Шта сад?

Нама познато беше да др. Ђока Максимовић, већ од по године иде по салаши и да утврђује људе да његова брата бирају.

Међутим појавила се у тим жалосним околностима жеља, да се бира прота Бранковић. Мислило се да би он као савезна копча могао уздржати да се не поцепа народ. Но кад је ословљен био, он, видећи народну странку у шкрипцу, одговори, да он неће и неможе, већ нагласи да бирамо Нику Максимовића, јер ће иначе Максимовић помагати, да се у Башахиду Милетић сруши. Сомборски прота заборавио је, шта је сам пре годину дана пред лицем народа рекао: да ће сам позвати Максимовића на одговор, пошто му неодобрава политичан рад ил нерад. Да је са Максимовићем немогућа погодба, то је он врло добро знао, па се смешио и отишао у Карловце.

Са проте Бранковића прешло се на г. Јустина Коњовића ујака Максимовићева. Но онај дан кад је требало ступити с њим у договор, он рано оде на салаш.

Дакле сад већ на чисто бесмо, да прота Бранковић са рођацима Максимовићевим, не преза кварити слогу и ствар народну, и да се сад код њи начело забацило у запећак, а тера се проста лична политика.

Част наше истакнуте заставе, беше нам нада свим. Ма да неимадосмо кандидата, опет зато у самој вароши како затвара варошка кућа своје званичнике, осим неколико родова, које је народ све, на основу дотле показане њихове карактерности бирао, трговце у опште, занатлије и учитеље у опште, и готово све друге интелигентне Србе; није потегла слабост, да одустану од неокаљане заставе, и да се приљубе Максимовићу, већ шта више, они тежише да се кандидат ма и са стране истакне. У то име беше у договор ступљено са људима познатима од начела, и за савет питано. Помисао беше на г. Трифунца, ал га већ дотле Белоцрканци истакоше. Тад паде жребије на г. Живојина Кирјаковића, који међу нама живи, и који је дотле у свима конференцијама и скупштинама с нама заједнички радио, и делом и речи, и који се жртвовао да падне ил да победи. Он је отворено у скупштини, када га позваше, казао, да се прима кандидатуре, да му околности нису таке, да би могао ићи на сабор, ал жртве сваке за народну ствар, осећа да је дужан поднети. У програму свом рече, да он никада неће ван кола стајати и гледати, већ да ће увек раме уз раме са остали српски посланици на основу бечкеречка програма радити.

Ове речи примише присутни бирачи са одушевљењем.

Но зато Максимовићевцима сијну опет сунце са овом кандидатуром, јер мутењу беху широм врата отворена. Изузимам међу свима г. Јустина Коњовића, који је при целој овој појави играо улогу морања, но са тужним чуством.

Сад да пређемо на конференцију њихову и које су личности што позваше др. Максимовића да се прими кандидатуре.

Прота Бранковић, Јустин Коњовић ујак Никин, Ника Лалошевић шуре, Милан Бирвалски шуре јустинов, Ђока Лалошевић шуре, Алекса Папазија шуре Лалошевића Нике, Паја Вујић ловачки содруг, Стеван Кронић правник, присни пријатељ млађег брата, Трива Милашиновић посредник у време женидбе и асентације, Сима Коњовић род Јустину. Амо још припада др. Ђока Максимовић.

Ова слика даје подпун нацртај, да свако увиди, на којој је страни начелна, а на којој лична побуда. Ако је жеља сл. уредништва, драговољно ћемо послати имена и свију они који учествоваху у конференцији народносне странке.

Сад седне др. Ника Максимовић на кола и пође са горњима по салаши, те људима приповедаше способност своји умишљаја. Наших бирача има по салаши 600.

Он је говорио народу, да је он спасао школу и цркву од разрушитеља. Он је говорио, како је он горе са остали пет Србаља највише радио, и како се јуначки држао; а ми да изневеравамо Српство, он је говорио, како је већ са својим делијским радом све министре на своју страну придобио, само још једног није; ал и тог мисли придобити сад док оде. Он је говорио како ће сад уредити тамо српске ствари и новце, па ће сваки од Срба моћи добити новаца по 7 проц. Он је шта више нас пред народом прнио, да смо прот-народњаци и шурујемо са мађарском странком. Баш све обратно. А кад га људи озбиљно упиташе зашто смо ми прот њега, тада он рече: „Знаш малко смо се споречкали са некима, па они терају пик.“ А

шта су његови трабанти радили. Они говорише, да Кирјаковић припада новој вери, да је калвин итд.

А поврх свега, асентација удари људе као гром по сред душе.

И откуд ми све ово знамо.

И ми смо сели на кола, те похађасмо по салаши. Људи нас дочекаше искрено и отворено. Они нам од речи до речи исказаше шта су им Максимовићеви говорили.

Ми њих не нападасмо ни са једном речи, ни са једном погрдом. Питали смо људе хоћел да се сиђу са оног пута, што су толико година ишли, они рекоше да нећеју. Кад им споменусмо име Милетићево; а они н м рекоше: па и они фале Милетића. Нама тад беше сасма јасно са каквим противницима имамо посла, јер између њих није се стидео један устати и наздравити Милетићу као првом Србину, а за тим Максимовићу као другом. Људи наравно поштујући име Милетићево вероваше им у тај мах, но када смо их ми сасвим обавестили, и када им и сам г. Кирјаковић изказа свој програм, тада нам људи отворено рекоше: „Ми слушасмо већ одавна, да је Максимовић скренуо с пута и ми га нећемо бирати; ал господо не смемо од др. Ђоке ни тамо.“

Ми упитасмо људе да нам кажу ако им прети, па ће се ту лако доскочити, а људи одговорише: „Ви се господа завадите, па се и помирите, па сад кад ми искажемо, изаћиће опет по нас зло. Најбоље је да ми останемо на дому. Они који су у великој нужди, ти ће отићи на Максимовића. — Ми видимо да су тамо сами родови, ал су опет наши сомборци.

Наши су људи научили сложно се држати. Ил ће бирати према ствари и истини ил ће остати на дому. То су противници знали па похваташе главаре и утврдише их да уз њих буду.

Један препредени буковачки главар, дође у варош на пијаце, и рече другим главарима: „Браћо буковац је за старог.“ А буковчанима опет рече: „Сви су главари за старог.“

Там маневром мислеше народ збунити. Ни све те махинације непомогоше. Народ се осетио незадовољан. Из сваког појединог лика могао си читати већу жалост. Ко је тај расположај видео, одмах је могао предвидити исход. Са људима неким' овладао беше страх, ал' никаква кавга. Један другом непреговараше ништа, само је црна брига морила сваког. —

Остаде још једно поље и то да се препоручи пасивитет. Но ради будућности немогосмо пасивитет препоручити, и што би под махинацијом и пресијом докторовом врло лако могуће било, да род дигну, јер они би рекли: „Људи, зато вас наговарају да небирате, што желе да иноверац буде посланик. — Ми би дакле нехатно допустили, да се дотадањи рад нашег посланика одобри, и да паднемо у јарак опортуности, да се заглибимо својом непромишљености у кал подсмеха и недосљедности.

Стога радисмо и даље, и очекивасмо мирно дан избора. —

Наши људи одоше у очи Ивана дна на салаше.

Но каква разлика између некадања и садања избора. Тада ред, весеље, окићени ко сватови; а сад иде један по један без бељеге, без знамења.

У цркви се тога дана служила служба, свет се слагао у цркву као никад. Ту је отац прото делио после десетгодишње паузе људима навору, и препоручивао да се људи нађу тамо, де и њихов духовни пастир.

Изборни председник одредио је један дан пре писмено, да Кирјаковићева странка заузме место на српској пијаци, Максимовићева странка крај куће Тарцаије; а Цедлерова странка пред римокатоличком црквом. — Али се Максимовићевци нехтедоше покорити томе налогу, већ направише неред. Они се помешаше са странком Кирјаковићевом, и ту њихови кортеши почеше узбуњивати народ, и позивати да небирају странца. Један је земљеделац овај драстичан пример наводио: „Ди би ми страна човека из света бирали, поред наше деце, који нема ту ни земље, који незна ни дацију оценити. Знаш деси се, па се кадгод ко човек опијем, прођем поред нашег господина, па му штогод кажем у брк, а он вели: „Махни га, опио се ко човек. — Па мени ништа, а да је то странац, би ме затворио“.

Ника Лалошевић адвокат, — ишао по људима, вукао, и грдио Кирјаковићеве људе, и ту мал' не дође до боја. Један га бирач ухвати већ за мишице; срећом нађе туд Н. Г. и избави га из руку раздражена света. То је дало повода тужби и председник изборни нареди строго да свака странка заузме опредељено место, што се одмах изврши.

Повереник др. Нике беше прота Бранковић и његов брат др. Ђока. Наши људи, који би иначе гласали на Кирјаковића, одлазили су из гласајуће собе, без да су коме глас дали, чим су видели дра Ђоку. Кад их упитасмо зашто се вратише, одговор беше: „Тамо је доктор“.

Друго нам неостаде већ људма казати: „Идите браћо кући, шат дођу бољи дани.“ Без да претерам ствар, ал' могу казати да је до 100 људи вратило се кући; а 500 није ни долазило.

Ко издаље посматра Максимовићев број 204. тај ће држати већина је ту. Но треба знати, да је то утерала пресија рекрутације, уплив јутара и поповски благослов — и више ни једног гласа. Јер кад упитасмо, а зашто ти стрико учини тако: „Е па Штевин син долази под визитацију, па морам да се незаплаче мајка на родбину.“

За Кирјаковића гласаше званичници, из реда трговци, занатлије, сви учитељи и независни земљеделци.

Овде имамо замерити многима, који се задржаше од гласања, не из разлога страха већ, што су видели да на нашој страни није бројна већина, а и свесни су и независни.

Држим да ће сваки Србин из овога разумети Максимовићеву бројну већину.

Кирјаковић је пао, и то тренутно, држећи свој народни програм високо у светлости. —

Максимовић је пао са његове безначелности.

Данас после избора, максимовићеви неколико присталица у вароши говоре отворено: *„да су они сахранили бечкеречки програм у Сомбору“*.

Дал' ће нас ко осудити што учинисмо да је Максимовић пао, а ми непобедисмо, то нас не тишти, јер заиста, ко с нама стоји на темељу народног бечкеречког програма, на темељу опозиције, тај ће касти: „Другачије нисте могли радити, а да себи образ неокаљате.“

Јер кад пре три године могосмо за љубав начела жртвовати Гедана Леовића, чији дотадањи рад много српскији и народнији беше од садања Максимовићева, и за овим губитком још ће нам мање око заплакати.

У заслугу нам се то једно мора уписати, да људе нисмо тели нагонити да гласају, а толко снаге имадосмо да би 204 гласа натерали, јер нисмо хтели да се у народ увуче још и свађа а да је до ужег избора дошло, не би инак у оваким околностима могао српски кандидат продрети.

Ствар је мирно прошла, људи нам се приближују поверено и питају: „Шта сад?“

Србин мора радити отворено и поштено. Добро је један бирач рекао: „Волим да ми Цедлер опонира Политу и Милетићу, него Ника Максимовић.“ —

Српска народна задружна штампарија у Новоме Саду.